

UZ PETSTOTU OBLJETNICU
PRVOTISKA GLAGOLJSKOG MISALA 1483-1983.

U studenom (16-18) godine 1983. organizirala je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu znanstveni skup: *Hrvatska knjiga od glagoljskog Prvotiska do sredine 16. stoljeća* u povodu 500. obljetnice prve hrvatske (i južnoslavenske) tiskane knjige – glagoljskog *Misala* iz 1483. godine. Tim su skupom zaokružene brojne svečanosti kojima je u Hrvatskoj (i ne samo u Hrvatskoj) kroz čitavu 1983. godinu obilježavana ta važna obljetnica: održavani su znanstveni kolokviji (Zadar, Split), akademije (Rijeka, Gospić i Kosinj, Vrbnik na otoku Krku, Valpovo kod Osijeka), držana su predavanja u školama i na javnim tribinama u mnogim gradovima; priređivane su izložbe o glagoljici i štampanim glagoljskim knjigama (Zagreb, Zadar, Split). Izdan je pretisak prvog štampanog (i veoma raskošnog) bukvara (glagoljske početnice) iz 1527. s latiničkom transliteracijom baš na dan svršetka štampanja *Misala* iz 1483. (22. veljače 1983). Dnevne novine (*Vjesnik*, *Večernji list* i dr.), tjednici (*Školske novine*, *Front* i dr.), polumjesečnici (*Oko*) i časopisi (*Naša knjiga*, *Jezik*, *Makedonski jazik*, *Unescov Glasnik* i dr.) objavljivali su članke o prvotisku glagoljskog *Misala*.

Svojim skupom Jugoslavenska akademija nastojala je osvjetliti hrvatsku knjigu u razdoblju od prvotiska glagoljskog *Misala* iz 1483. do Brozićeva *Brevijara* iz 1561. tj. do posljednje liturgijske glagoljske knjige štampane u izvornoj hrvatskoj (crkvenoslavenskoj) jezičnoj redakciji. Naime, kada je završen Brozićev *Brevijar*, iste (1561) godine počinje radom hrvatska protestantska tiskara u Urachu kod Tübingena u Njemačkoj u kojoj je od 1561. do 1565. štampano tridesetak knjiga glagoljskim, ćirilskim i latiničkim slovima (od toga četrnaest glagoljskima). Protestantska je tiskara, dakako, imala sasama drugi program od prethodnog, a od 17. stoljeća (pa sve do kraja 19. st.) izdaju se u Rimu (u tiskari Kongregacije de propaganda fide) rusificirane liturgijske glagoljske knjige (misali i brevijari). Stoga glagoljske knjige štampane od 1483. do 1561. čine jednu cjelinu, koju karakterizira određen i jasan izdavački program: tiskanim knjigama – liturgijskim u izvornom crkveno-

slavenskom jeziku i nabožnopoučnim djelima na narodnom jeziku – opskrbiti glagoljaše da mogu obavljati slavensko bogoslužje i pouku. U navedenom razdoblju Hrvati tiskaju svoje knjige na tri pisma i još uvijek (kao što se to čini i drugdje u Evropi) knjige pišu i prepisuju rukom. Akademijin skup imao je za cilj da u tom razdoblju prikaže hrvatsku knjigu uopće – rukopisnu i štampanu na sva tri pisma – da otkriva i prati život i sudbinu te knjige na početku novog doba, koje je Gutenbergovim pronalaskom tiska nastupilo za čitav svijet. Cilj je, dakle, bio veoma ambiciozan, pogotovo kada se zna da s tim u vezi ima mnogo neriješenih pitanja. Premda postavljeni cilj nije mogao biti u potpunosti ostvaren, ipak se Akademijin znanstveni skup pokazao poticajnim. Potaknuo je temeljitija istraživanja najstarijih glagoljskih inkunabula i drugih glagoljskih knjiga. Istražena je npr. prvi put tehnologija tiska *Misala* iz 1483; prvi put je tekstološki, liturgijski i jezično istražen *Brevijar* iz 1491; temeljito je proučen Baromićev *Brevijar* iz 1493; raščlanjena je jezična koncepcija Šimuna Kožičića Benje; objavljena je latinička transkripcija Kožičićeva povijesnog djela *Knjižice od žitija rimskih arhijereov i cesarov*; pronađen je po jedan list prvotiska *Misala* iz 1483. i senjskog *Misala* iz 1494. godine itd., što se dobro može vidjeti u našim prilogima koje objavljujemo.

U povodu skupa priređena je (u atriju Akademijine palače u Zagrebu) izložba: *Hrvatska knjiga od Prvotiska do sredine 16. stoljeća u zbirnama Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Izložba je pratila i dopunjavala izlaganja sa šezdesetak primjeraka originalnih knjiga iz navedneog razdoblja, koje su nekoć prikupili strasni bibliofili (Ivan Kukuljević Sakcinski, Ivan Milčetić, Mirko Breyer, Baltazar Bogišić i dr.). Mogle su se vidjeti glagoljske knjige (od prvotiska *Misala* do Brozićeva *Brevijara*), inkunabule hrvatskih pisaca (N. Modruškog, J. Šišgorića, K. Pucića, J. Dragišića, inkunabule hrvatskih tiskara (A. Paltašića, D. Dobričevića, G. Dalmatina Senjanina); zatim knjige od 1500. do 1561. (M. Marulića, *Missale Zagrabiense*, A.F. Trankvila, J. Bunića, K. Ranjine, F. Frankopana, L. Paskalića). Veoma ukusan katalog izložbe, koji su (kao i izložbu) priredili Josip Bratulić i Mirko Kratofil, sadrži opise knjiga s njihovim signaturama i više od dvadeset listova priloga (stranica iz pojedinih knjiga) i nadahnut uvod (J. Bratulića) o počecima hrvatskog tiskarstva.

Časopis *Slovo* objavljuje veći dio (više od polovice) referata održanih na Akademijinu znanstvenom skupu. Štampani su redom kojim su na skupu izneseni. Prvo je izlaganje bilo okvirno i njime je zapravo obrazložen naziv skupa.

A. N.